

Müge Savrum-Kortanoğlu

Ricci, A. 2012

“Kent Arkeolojisi, İstanbul: Küçükalyalı ArkeoPark’ı”, *Arkeoloji ve Sanat*, 139 Ocak-Nisan, Türkiye ve İtalya Arkeolojik Ufuklar: 202-216.

Sarfati, H. – P. Melli. 1999

“Archaeology and the Town”, *Report on the Situation of Urban Archaeology in Europe*: 13-29.

Shanks, M. 2013

“Kamusal Arkeoloji/Müzecilik/Koruma/Miras Bırakma”, C. Renfrew – P. Bahn, çev. S. Somuncuoğlu, *Arkeoloji Anahtar Kavramlar*, İstanbul: 167-173.

Tuna, N. 2000

“Kentsel Arkeoloji Üzerine”, *İdol* 7: 7-14.

URL 1 http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/kultur/tarihirol_t_k.pdf

URL 2 <http://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/arkeolojienio1.pdf>

URL 3 <http://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/arkeolojiilaveo6.pdf>

URL 4 http://cordis.europa.eu/project/rcn/67525_en.html

URL 5 <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,45471/37-nolu-ilke-karari-yerlesim-alanlarinda-mevcut-arkeolo-.html>

URL 6 <http://galeriuspalace.culture.gr/en/arxaiologikoi-xoroi/apsida-galeriou/>

Sillyon Sikkelerinde Kent Kuruluş Efsanesi¹



Hüseyin KÖKER²

Keywords: Sillyon, Ktistes, Mopsos, Leontheus, Panhellenion

In ancient times the city-states frequently claim to remember their past by referred ktistai myths in social and political terms. The best revealing examples of these are coins, epigraphic and sculptural artefacts. Especially in the highest days of the Roman Imperial period, some cities featured descriptions of such myths on their coins upon to remember and to proud of their Hellenic origin by reasons of social, political and economic terms. In this context, a Pamphylian city Sillyon too remembers her past that proud of and commemorates foundation myths and heroes through its coins, which investigating here. The depictions on coins of Sillyon refer to her foundation myths and ktistes heroes who take part in it. However, the silence of written sources does not allow us to learn the content of this myth and the heroes. But the coins suggest that Sillyon was in initiatives become a member of Panhellenic League during the Antonines period and to benefit from the emperor's bestowal.

Anahtar Kelimeler: Sillyon, Ktistes, Mopsos, Leontheus, Panhellenion

Antik çağda kent devletleri, politik ve sosyal açıdan, sık sık kuruluş (ktistes) mitoslarına çeşitli vasıtalarla göndermeler yaparak geçmişlerini hatırlamak istemişlerdir. Bunun örneklerini en iyi şekilde numismatik, epigrafik ve heykeltıraşlık bulgular gözler önüne sermektedir. Özellikle Roma İmparatorluk döneminin en parlak günlerinde belli politik, ekonomik ve sosyal nedenlerden ötürü Hellen köklerini hatırlayarak bundan gurur duymak vesilesiyle bazı kentler, darp ettirdikleri sikkeler üzerinde kuruluş mitoslarını konu alan tasvirlerle yer vermişlerdir. Pamphylia kenti Sillyon da burada ele alınacak sikkeleri vasıtasıyla, gurur duyduğu eski köklerini hatırlamakta, kuruluş efsanesini ve kahramanlarını anmaktadır. Sikkeler üzerindeki betimler, kentin kuruluş efsanesine ve bunda rol alan kurucu (ktistes) kahramanlara işaret etmektedir. Ancak, yazılı kaynakların suskunluğu bu efsanenin içeriğini ve rol alan kahramanları öğrenmemize olanak tanımamaktadır. Fakat bu sikkeler, kentin Antoninler Dönemi'nde Panhellen Birliği'ne üye olabilmek ve imparatorların ihsanlarından yararlanabilmek için girişimlerde bulunduğunu düşündürmektedir.

¹ Hakeme Gönderilme Tarihi: 24.03.2017; Kabul Tarihi: 26.04.2017

² Hüseyin KÖKER, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 32600 ISPARTA; huseyinkoker@gmail.com.

İtalyanca makalelerin çevirileri için yardımlarını esirgemeyen M. Kaşka ve D. S. Lenger'e teşekkür ederim.

Roma İmparatoru Hadrianus (MS 117-138), Hellenlere ortak bir kültür bilinci ve imparatorluğun doğusunda (özellikle bu toprakların büyük bir bölümünü oluşturan Anadolu'da) ortak tarih ve kültür temeline dayanan politik bir bütünlük sağlamak amacıyla Atina'da bir Panhellen Birliği'nin (Panhellenion) kurulması ve dört yılda bir düzenlenen Panhellenia adı verilen bayramların tesis edilmesini sağlamıştır¹. Bu oluşum, Hellenler arasındaki süregelen rekabeti ortadan kaldırarak bir birlik sağlamak, geleneksel Hellen kültürünü destekleyerek imparatorluk sınırları dahilindeki kent devletlerinin barbar tecavüzüne karşı birleşik bir dünya oluşturmak, eski Hellen kültü ve Zeus'un yeryüzündeki vekili olan Roma imparatoruna bağlılığı teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Oliver 1970: 133-134)². Bu bakımdan Panhellenion, politik olmanın yanında aynı zamanda, imparator kültü etrafında şekillenen dini bir organizasyondur (Jones 1996: 32; Nasrallah 2008: 549-550). Atina'nın birliğin merkezi olarak seçilmesi, Hadrianus'un kente olan ilgisinin yanında Romalı ve Hellenler için kentin Hellen kültürünün çıkış noktası olmasıyla alakalıdır (Spawforth – Walker 1985: 90).

Birliğe üye olabilmek için kentlerin Hellen kültürüne sahip olmakla birlikte esas olarak soylarının Hellen atalarına dayandığını kanıtlaması gerekiyordu. Panhellen aidiyeti, gerçek ya da kurmaca da olsa mitolojik Hellen kimliğine, özellikle de Atina ile olan bağlar üzerine kurulmakla birlikte, Roma ile olan yakın ilişkiler de önemliydi (Nasrallah 2008: 549). Birliğe katılmak isteyen kentlerin bu amaçla nasıl bir yol izledikleri konusu açık değildir. Fakat olasılıkla bu iddiaları seçilmiş bir elçi tarafından³ Panhellen üyeleri önünde savunuluyordu⁴. Hellen soyundan geldiklerini kanıtlayan kentler; birliğin üyesi olma, düzenlenecek bayramlara katılma ve böylece elde edilecek ayrıcalık ve saygınlıktan yararlanabilme imkanına kavuşuyordu. Hellas ve Anadolu'daki bir çok kent dışında Makedonia, Girit ve Kyrene'de de Panhellenion'un üyesi kentlerin olduğu bilinmektedir.⁵ Birliğin

¹ Follet 1976: 115, 129'da, Panhellen Birliği'nin kuruluşu için 124/5 tarihi verilmektedir. Buna karşılık, Oliver 1970: 132-133 ve Romeo 2002a: 21 dn. 1-2'de, Epidauros'ta bulunan bir yazıt sayesinde Panhellen Birliği'nin kuruluşunun MS 131/2 yılına tarihlendiği; ayrıca, Aizanoi'den ele geçen bir başka yazıt sayesinde de Panhellenik oyunların MS 137/8 yılından önce başlamadığı belirtilmektedir. Spawforth – Walker 1985: 78-79'da Panhellen Birliği'nin kuruluş yılı MS 131/2 olarak verilmektedir. Ayrıca bkz. Kranz 1990: 126-127; Jones 1996: 33; Nasrallah 2008: 544; Hervás 2013: 107; Romeo 2002b: 675-681; Nolle 2001: 49-50. Panhellen Birliği'nin son olarak MS 244/5 ve MS 255 yıllarında faaliyette olduğu konusunda bkz. Oliver 1970: 133.

² Hadrianus'un Panhellen politikasıyla ilgili bkz. Weber 1907: 207-208; Willers 1990.

³ Seçilen bu elçiler ve sosyal statüleri ile ilgili olarak bkz.: Spawforth – Walker 1985: 84-90.

⁴ Panhellen Birliği'nin işleyişiyle ilgili bkz. Spawforth – Walker 1985: 78-92. Atina'daki kurulun işleyişiyle ilgili bkz. Romeo 2002a, 22-26.

⁵ Romeo 2002a: 22'de birliğe üye 33 kent olduğu belirtilmektedir (23 Fig. 1); Spawforth – Walker 1985: 80 ve Nasrallah 2008: 545'de birliğe üye 28 kent olduğu belirtilmektedir (546 Fig. 1); Hervás 2013: 108, 118-119'da birliğe üye olduğu düşünülen 24 kent listelenmiştir. Panhellen Birliği'ne üye olan Anadolu kentleri ise şunlardır: Aizanoi, Apameia, Eumeneia (?), Kibyra, Synnada, Magnesia ad Maeandrum, Tralles, Miletus, Thyateira, Sardis (Spawforth – Walker 1985: 81). Bir Pisidia kenti olan Timbryada'da ele geçen bir yazıt sayesinde bu kentin de Panhellenion Birliğine üye olduğunu bilmekteyiz (Takmer – Gökalp 2005: 109-111).



Fig.1



Fig.2



Fig.3



Fig.4

üyyesi olmak, Atina'daki bayramlara katılarak bu hak ve ayrıcalıklara sahip olabilmek için bir çok Anadolu kentinin kıyasıya bir yarışa girdiğinin en güzel kanıtlarını Magnesia ad Maeandrum ve Kibyra kentlerinde bulunan dekretler gözler önüne sermektedir⁶. Bu dekretlerde, Panhellen Birliği'ne kabul edilen her iki kentin Hellen atalarına işaret edilerek, tarihte Roma ile olan iyi ilişkileri ve İmparator Hadrianus'un ihsanları dile getirilmektedir.

Bu bağlamda, Roma İmparatorluğu sınırları içerisindeki pek çok kent, Panhellen Birliği'ne katılabilmek için kurmaca hikayelerle kendilerine Hellen soy ataları aramışlardır. Anadolu'daki birçok kent devletinin köklerini, kuruluş mitosları ve kurucu atalar/kahramanlar (ktistai) söylemiyle Hellen soyuna bağlama girişimleri⁷ ve antik kaynakların aktarımları ile arkeolojik bulgular birçok araştırmacı tarafından, bu kentlerin Troia'nın çöküşü sonrası eve dönmek yerine Anadolu'nun güney kıyılarına yönelerek burada kentler kurduğuna inanılan bir grup Hellen önbilici ve beraberindekilerin bu eylemleri gerçekleştirdiği yönünde yorumlanmakla birlikte, buna karşın az sayıdaki araştırmacı da dilbilimsel ve arkeolojik bulguların, kurucuların gelişinden çok önceleri buralarda zaten var olan yerleşimlere işaret ettiği ve dolayısıyla bu mitosların gerçekleri yansıtmadığı düşüncesindedir⁸. Durum böyle olunca, söz konusu tartışmaları burada tekrarlamak yerine konunun

⁶ Magnesia ad Maeandrum'daki dekret için bkz. Kern 1900: no. 66; Oliver 1970: 94 no. 5. Kibyra'daki dekret için bkz. Oliver 1970: 95 no. 6. Ayrıca her iki dekretin Türkçe çevirileri için bkz. Şahin 1996: 45-46; İngilizce çevirileri için bkz. Nasrallah 2008: 548. Adı geçen bu iki kent ve diğer bazı Anadolu kentleriyle ilgili olarak da bkz.: Romeo 2002a: 26-31.

⁷ Kent devletlerinin, öncesinde ve Roma İmparatorluk döneminde, ktistes mitoslarıyla kurucu atalarını Hellen soyuna bağlama geleneği için bkz. Weiss 1984: 193-195.

⁸ Bu iki karşıt görüş için bkz. Işık 2008: 571-585.

ana hatlarını vermek, konunun anlaşılır olması bakımından daha faydalı olacaktır. Öncelikle inceleme alanımız olan Pamphylia Bölgesi'nde bulunan dilbilimsel ve arkeolojik bulguları, sonra da kurucu mitosları içinde yer alan kahramanları ve özellikle de ele alınacak Silyon sikkeleri açısından Mopsos, Leontheus ve Polypoites'i, ele almak yerinde olacaktır.

Pamphylia'da konuşulan ve yerel (Anadolulu) özellikler taşıyan diller Bölge'nin MÖ 2. binyıllara kadar geriye giden iskân tarihine işaret eder (Abbasoğlu 2007: 21). Kaldı ki, Perge akropolis kazılarında ortaya çıkan ve Geç Neolitik ve Kalkolitik Çağ'a ait olduğu düşünülen çakmak taşı ve obsidyen aletler (Martini 2003: 179; Balkan-Atlı 2003: 79-80) ile Erken Tunç Çağı'na tarihlendirilen çanak-çömlek de (Umurtak 2003: 82) buradaki yerleşimin bir hayli eskiye gittiğini göstermektedir. Ayrıca, Hitit başkenti Hattuşa'da bulunan ve IV. Tudhaliya dönemine (MÖ 1265-1215) tarihlenen bronz tablet (Otten 1988: 37) üzerinde okunan Parha (=Perge) ve Kaştaraya (=Kestros=Aksu Nehri) adları bölgenin Tunç Çağı'nda iskan edilmiş olduğunu kanıtlar (Tekoğlu 1999-2000: 49). Tunç Çağı'na tarihlenen bir başka kanıt da yine Perge'den bulunduğu rivayet edilen ve şimdi kayıp olan bir mühürdür (Paribelli – Romanelli 1914: 66). Aynı dönem için diğer bir kanıt ise Silyon'da yapılan araştırmalar sırasında ele geçen ve Erken Bronz Çağı'na tarihlenen bir kap parçasıdır ki, buradaki yerleşimin eskiliği hakkında bilgi vermektedir (Küpper 1996: 452). Ayrıca, Aspendos, Silyon ve Magidos kentlerinin isimleri yerel özellikler taşımakla birlikte hiçbiri Yunanca değildir ve köken olarak Hitit kaynaklarına dayandırılabilir. Dahası, bölgedeki yerel diller Klasik ve Hellenistik dönem numismatik belgelerde de karşımıza çıkar. Bunlarda, Aspendos ve Silyon'un etnikonları, ΕΣΤΦΕΔΙΠΨΣ (Estvedius=Aspendoslu) ve ΣΕΛΨΙΠΨΣ (Seluwius=Silyonlu), Perge kenti tanrıçası da ΙΑΝΑΨΣΑΣ ΠΠΕΠΙΑΣ (Perge'nin Hakimesi=Perge Artemisi) biçiminde ifade edilmişlerdir.

Güney Anadolu'daki bazı kentlerin kuruluş efsaneleri Troia Savaşı'nın ardından güney Anadolu kıyılarına (Pamphylia ve Kilikia) giden Hellen önbilici (kâhin)/kahramanlar ve beraberindekilerle ilişkilendirilmektedir. Kalkhas, Mopsos ve Leonteus gibi kahramanlar geçtikleri topraklarda birçok kent kurmuş ve böylece geleneğe uygun olarak bunların kurucuları (ktistai) olmuşlar ve kuruluş mitoslarında önemli roller üstlenmişlerdir (Pekman 1970)¹⁰. Bu kahramanların, özellikle Pamphylia'daki faaliyetleri bu yazıda ele alınacak sikkeler açısından da büyük önem arz etmektedir. 1953-1954 yılları Perge kazılarında Hellenistik Dönem kapısının avlusunda gün yüzüne çıkarılan ve MS 2. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen ktistai heykel ve yazıtları bu konuda bize oldukça önemli bilgiler vermektedir (Mansel 1956a: 5-10; Mansel 1956b: 334; Mansel 1956c: 104-119; Mansel 1958: 236-7; Pekman 1956: 38-45; Özdzibay 2012: 56-57). Bu yazıtlardan anlaşıldığı üzere Perge kentinin kurucuları arasında Kalkhas, Leonteus, Rhiksos, Mopsos, Minyas, Makhaon, ve

Labos adlı kahramanlar bulunmaktadır (Pekman 1989: 8-16; Şahin 1999: 135 no. 101, 136 no. 102, 137 no. 103-104, 138 no. 105-106, 139 no. 107, 140 no. 108, 141 no. 109.)¹¹.

Pamphylia'da Aspendos ve Perge gibi kentlerin kurucuları olarak anılan ve geleneğe göre de Perge'de onurlandırılan bu kahramanlar Silyon kenti için de önemli olmalıydı. Antik kaynaklar ve arkeolojik verilerin bu konudaki sessizliğine rağmen, Silyon'un kuruluş mitosuna ilişkin, MS 2. ve 3. yüzyıllara tarihlenen birkaç sikkenin arka yüz betimi ve bir sikkenin hem ön hem de arka yüz betimleri olasılıkla bu kahramanlardan birine veya birkaçına işaret ediyor olmalıdır.

Aspendos ve Perge kentlerinin aksine, antik kaynaklarda Silyon kentinin kurucuları ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, kentteki Doğu Roma (Bizans) duvarı yakınında bulunan ve Roma dönemine tarihlenen bir heykel kaidesi (Hereward 1958: 57-58) üzerinde yer alan tek satırlık "ΜΟΨΟΥ" (=Mopsos'un) yazıtı¹², önceki iki kent de ortak ktistesisi olan Mopsos ile aynı kişiye işaret ediyorsa -ki bu tek satırlık yazıtın aynı kişiye mi yoksa başka bir kişiye mi işaret ettiği konusunda kesin bir yargıya varmak olanaksızdır - bu kişinin Silyon'un da kurucusu ya da onlardan birisi olması kuvvetle muhtemeldir. Lydia, Lykia, Pamphylia ve Kilikia'daki birçok kent kurucusu olarak anılan¹³ Mopsos'un kökeninin Hellen ya da Anadolulu mu, efsanevi veya gerçek bir kişi mi; farklı coğrafya ve dönemlere ait epigrafik verilerde ve Lydia edebi kaynaklarında geçen benzer/aynı kişi adının farklı zamanlarda yaşamış ayrı şahsiyetler mi olduğu konusu tartışılmaktadır¹⁴.

Knossos ve Pylos'ta bulunan ve MÖ 1370 yıllarına tarihlenen iki Linear B tablette görülen *Mo-ko-so* adı, şahsın (ya da şahısların) Hellen kökenli olabileceğine kanıt oluşturmakla birlikte, kökeni ve statüsüne ilişkin bilgi edinilememektedir (López-Ruiz 2009: 490 dn. 17; Demir 2014: 16). Boğazköy'de bulunan ve MÖ 14. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen, Hitit imparatorunun batı Anadolu'daki vasalı olan Madduwattaş'ın faaliyetlerinin (Ahhiyawalı Attarissiya ile olan anlaşmazlıkları) anlatıldığı çivi yazılı tablette (Goetze 1928: 36,

¹¹ Dionysios Periegetes (Dion. Per. 852) Perge kentinin kurucu ktistesleri arasında yer alan Mopsos'un; Eustathius (Eustath. Comm. ad Hom., 334. 28) da Leonteus'un aynı zamanda Aspendos kentinin de kurucuları arasında yer aldığını aktarmaktadır.

¹² Hereward 1958: 57'de yazıtın orijinal yerinde olamayacağını belirtmektedir. Olasılıkla, kentin başka bir yerinden buraya taşınmıştır.

¹³ Mopsos'un kurduğu düşünülen şehirler için bkz. Pekman 1970: 77, çizelge II; Pekman 1989: 13-16.

¹⁴ Mopsos'un, Hellen kökenli olduğu konusunda bkz. Baldriga 1994: 45-47; Finkelberg 2005: 152 n. 36; Oettinger 2008: 5-6; López-Ruiz 2009: 491-495. Anadolu kökenli olduğu konusunda bkz. Barnett 1953: 40-43; Hanfmann 1958: 72-76; Astour 1967: 6-7; Baldriga 1994: 62; Starke 1999: 530; Işık 2008: 571-585; Bremmer 2008: 143. Işık 2008: 572'de, Hellen Mopsos'un Hitit yazıtlarında geçen Muksus ya da Muksas'la aynılığının, tıpkı Perge'nin Hitit Parha'sından uyarlandığı gibi tersine bir yorumlamayla, Mopsos adının da Hitit Muksus'undan uyarlanmış olabileceğini belirtmekte ve Mopsos'un Hellen oluşu ve Karatepe halkının Anadolulu oluşunun tersliğine dikkat çekmektedir (Işık 1996: 27). MÖ 14. yüzyıl Hitit ve Girit yazıtları ile Lydia edebi kaynaklarında geçen Mopsos'un gerçek; Hellen sözlü gelenekleri ile MÖ 8. yüzyıl Kilikia yazıtlarına geçen Mopsos'un efsanevi bir kişilik olduğu konusunda bkz. Demir 2014: 14-41.

⁹ Şalluša - Silyon eşitliği ve Nahita - Magidos eşitliği için bkz. Tekoğlu 1999-2000: 49 vd.

¹⁰ Anadolu'daki bazı kent devletlerinin ktistesleri/kahramanları için bkz. Weiss 1984: 181-208.

40; Barnett 1953: 142; Hanfmann 1958: 73)¹⁵ adı geçen *Mu-uk-šu-uš/Muksus*'un, tabletin o kısmının hasarlı olması nedeniyle hakkında daha fazla bilgi edinilememekle birlikte, batı Anadolu'da "Ahhiyawa" ile ilişkili olduğu, Madduwattaş ve Attarissiya ile çağdaş olduğu düşünülmektedir (López-Ruiz 2009: 490; Demir 2014: 15 ve 39). Ancak, Linear B ve Hitit tabletlerinde adı geçen *Mo-ko-so* ve *Muksus*'un aynı kişiye mi işaret ettiği belirsizdir. Olasılıkla bunlar farklı kişilerdi ve bu isim, kökeni Hellen veya Anadolu olsun, Ege Denizi'nin her iki tarafında da bilinmekteydi. Bununla birlikte, Damaskoslu Nikolaos ve Ksanthos'un metinlerinde adı geçen Lydialı Mopsos'un Lydia, Kilikia ve Syria-Filistin bölgelerinde askeri faaliyetlerde bulunan, Madduwattaş'ın emrinde veya bağımsız bir yönetici ve Hitit arşivlerindeki *Mu-uk-šu-uš* ile aynı kişi (belki Ahhiyawa kökenli) olabileceği de öne sürülmüştür¹⁶. Ayrıca Lydialı Mopsos'un, Hitit metninde geçen *Mukšus* ile aynı kişi olduğu, Lydia Bölgesi'nde yönetimi ele geçirdiği, bölgede yaşayan göçmen Maionialılar ile olan bir anlaşmazlık sonucunda Lydia topraklarından ayrılmak zorunda kalarak Klaros'daki kutsal alanı kurduğu ve ardından da önce Pamphylia'da Phaselis, Aspendos ve Perge kentlerini sonra da Kilikia'da Mopsouhestia ve Mopsoukrene kentlerini kurarak nihayetinde burada bir hanedanlık kurduğu da öne sürülen bir başka görüştür.¹⁷ MÖ geç 8. yüzyıla tarihlenen ve Luvice hiyeroglifi ve Fenikece iki dilli Kilikia yazıtları da Mopsos ile ilgili yeni veriler sunması açısından önemlidir. Bunlardan ilki, 1947 yılında Karatepe'de bulunmuştur (Bossert 1948: 163-192; Bossert 1949: 72-120; Bossert 1950: 10-42; Bossert 1951: 264-295; Bossert 1952: 167-188; Bossert 1953: 293-339; Bossert 1956: 40-51; Bossert – Alkım – Çambel – Ongunsu – Süzen 1950: 21). Yazıtta, Danunum (Adana) Kralı Asitawandaş kendi ismiyle adlandırdığı bir kent kurduğundan (Azitawadaya=Karatepe) ve kendisinin *Mukšus*'un soyundan geldiğinden bahsedilmektedir (Çambel 1999: 50-57; Hawkins 2000: 45-70 (A I.16, II.5, III.1); Ünal 2006: 73-74; Demir 2014: 34 vd.). 1998 yılında Çineköy'de bulunan ikinci yazıtta ise, yörede yönetici olduğu anlaşılan W(a)rikas/Urukki isimli bir şahıs da, tıpkı Karatepe yazıtındaki Danunum kralı gibi kendisinin Hiyawa/Ahhiyawa hükümdarı *Mukšus*'un soyundan geldiğinden bahsetmektedir (Tekoğlu – Lemaire 2000: 968-72)¹⁸. Kilikia yazıtları, araştırmacılar tarafından farklı biçimlerde yorumlanmaktadır. Bunlardan ilki, Mopsos'un yüzyıllar boyunca devam edecek bir hanedanın kurucusu olduğunu kabul etmektedir (Hanfmann 1958: 75; Pekman 1970: 57; Pekman 1989: 15; Bean 1991: 16.). İkinci bir görüş, Mopsos'un Kilikalı bir şahıs, Isauria bölgesinde egemen olan Tarhundassa krallarından birisi olabileceği ve dolayısıyla Hellen

¹⁵ Bryce 2006: 129'da, daha önce IV. Tudhaliya (MÖ 1250-1220) Dönemine tarihlenmiş olan tablet, I/II. Tudhaliya (yak. MÖ 1400-1350) ve oğlu Arnuwanda dönemine tarihlendirilmiştir.

¹⁶ Lydialı Mopsos ve faaliyetleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Baldriga 1994: 64-65; Demir 2014: 16-24, 40.

¹⁷ Hanfmann 1958: 72-76'da, Boğazköy'de bulunan tabletin IV. Tudhaliya Dönemine tarihlendirilmesinden dolayı Mopsos'un bu faaliyetlerinin MÖ 1250-1220 yılları arasında gerçekleştiği belirtilmektedir.

¹⁸ Ayrıca yazıtta geçen Hiyawa yer isminin Akhiyawa'yı mı yoksa Kilikya'da bir yeri mi karşıladığı sorusunun çözümü, Kilikalı Mopsos sorunsalına da ışık tutacak nitelikte olduğu belirtilmiştir (Oreshko 2013).

efsanelerinde Mopsos diye bir şahsın olmadığı gibi bu şahsın uydurma Hellen efsanelerine konu edildiği yönündedir (Ünal 2006: 74). Üçüncü bir görüş ise, yazıtlarda adı geçen yöneticilerin efsanelerle örülü Mopsos adını Asurlara karşı oluşturulmaya çalışılan siyasi destek için bir propaganda aracı olarak kullanıldığını öne sürmektedir (Demir 2014: 37).

Bunlara ek olarak, Hellen söylencesinde Mopsos, Troia'nın düşmesinin ardından Lydia, Pamphylia ve Kilikia bölgelerinde kentler kuran ve yaşayan önbilicilerin en ünlüsü olarak karşımıza çıkmaktadır (Kruse 1935: 241-243; Simon 1992: 650-654)¹⁹. Hakkında anlatılan gelen farklı hikayeler olasılıkla tarihi metinlerde geçen MÖ 14. yüzyılın ilk yarısında yaşamış Lydia, Pamphylia, Kilikia ve Doğu Akdeniz'e seferler düzenlemiş ve pek çok kent kurmuş olduğu düşünülen, Ege ve Anadolu dünyasının önbilici kahramanı *Mukšus* karakteri etrafında gelişmiş ve Ege Göçleri'nin²⁰ ardından, geniş bir coğrafyaya yayılan ünü etkinliğini koruyarak Hellen, Girit ve Anadolu halkları tarafından birleştirici bir unsur, ruhani bir lider olarak ortaya çıkmış ve bu halklar tarafından Mopsos adıyla sahiple edilmiş olmalıdır (Demir 2014: 33-34, 39-40).

Sonuç olarak, efsane ve gerçeklik örgüsü altında Mopsos, özellikle Pamphylia ve Kilikia'daki birçok kentin onu kurucu atası (ktistes) olarak anması nedeniyle bu kentler için ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Kaldı ki bu önemi, ortaya çıkan arkeolojik ve numismatik belgeler açıkça ortaya koymaktadır. Gerçek ya da efsane olsun Mopsos ve bu kişi etrafında dönen kent kurucu söylencesi, Hadrianus'un tesis ettiği Panhellen Birliği'nin bir üyesi olabilme yarışı nedeniyle yüzyıllar sonra yeniden hatırlanmış (belki de hiç unutulmamış) ve sosyo-ekonomik bir propaganda aracı olarak heykel ve sikkelerde yansımalarını bulmuştur.

Diğer kahramanlar olan Leonteus ve Polypoites'a ilişkin bilgilerimizin ortak noktası Troia Savaşı ve Kalkhas mitosudur. Her ikisi de Lapith önderlerinden sayılan Leonteus²¹

¹⁹ Argonaut Efsanesi'nde adı geçen Thessialı Lapith Mopsos için bkz. Erhat 1993: 207, 1; Baldriga 1994: 45; Grimal 2012: 499, 1. Babasının Mykenai'li Rhakios ve annesinin de kahin Teiresias'ın kızı Manto olduğunu konusunda bkz. Strab. XIV. I. 27; Paus. VII. 3. 12; Kruse 1935: 242; Erhat 1993: 207-208, 2; Baldriga 1994: 46-47; Bremmer – Fischer 2000: 390-1; Grimal 2012: 499, 2. Perge'de ele geçen yazıtta göre Apollon'un oğlu ve Delphi olduğu konusunda bkz. Mansel 1956c: 110. Abb. 60; Pekman 1989: 13. Mopsos'un atalarının Mykenai'den hareketle önce Girit sonra da Batı Anadolu'ya geçmiş ve sırasıyla babası ve kendisinin Kolophon yöresinde egemenlik kurmaları konusunda bkz. Paus. VII. 2. 10, VII. 3. 1; Strab. VII. 3. 2. Mela, De Chor. I. 88'de Kolophon kentinin kurucusu olarak Mopsos'un adını vermektedir. Plinius, Nat.Hist. V. 96'da tüm Pamphylia'nın Mopsopia olarak adlandırıldığından bahseder. Ayrıca kurduğu diğer kentler ile ilgili olarak bkz.: yuk. dn. 13. Antik kaynaklardaki Mopsos anlatımları için bkz. Demir 2014: 25-33.

²⁰ Ege Göçleri ve Pamphylia'ya göçler için bkz. Grainer 2009: 10-14. Mopsos mitos ve Ege Göçleri ile ilişkili olarak Anadolu ve Doğu Akdeniz'deki arkeolojik bulguların değerlendirilmesi konusunda bkz. Gür 2013: 181-197.

²¹ Kaineus'un torunu ve Koronos'un oğlu; Ilias Destanı'nda Polypoites ile birlikte Tessialıların önderi ve tahta atın içindeki savaşçılardan birisidir (Homeros, Ilias, II. 745-747, XII 127-194, XXIII 826-849; Grimal 2012: 428).

ve Polypoites²² Troia Savaşı'na birlikte katılmışlar ve savaş sonrası da Kalkhas'a Kolophon'a olan yolculuğunda eşlik etmişlerdir (Erhat 1993: 251; Grimal 2012: 349). Mitos, her iki kahramanın Kalkhas'ın Kolophon'da ölümünün ardından önce Troia oradan da yurtlarına döndüğünden bahsetmektedir (Pekman 1970: 54 dn. 266)²³. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, Leonteus'un Perge ve Aspendos kentinin kurucuları arasında yer alması (bkz.: dn. 11) efsaneye, onun yurduna dönmek yerine güneye doğru yolculuğuna devam ettiği ve Pamphylia'da kentler kurduğu yönünde yeni bir versiyon eklemektedir (Pekman 1970: 54). Bu konuda bilgimiz olmamakla birlikte, Leonteus'a bu yolculuğu sırasında, tıpkı Troia Savaşı ve Kalkhas'ın yolculuğunda olduğu gibi, Polypoites de eşlik etmiş olabilir.

Mopsos, Leonteus ve Polypoites ile ilgili bu bilgilerden sonra asıl konumuz olan Sillyon kentinin henüz içeriğini bilmediğimiz kurucu (ktistes) efsanesine işaret eden ve kent MS 2.-3. yüzyılda darp ettiği sikkelerine dönebiliriz. Az sayıda örneği olan bu sikkeler Hadrianus²⁴ (MS 117-138), Faustina²⁵ (MS 147-176), Commodus²⁶ (MS 180-192) ve Iulia Mamaea²⁷ (MS 222-235) adına darp edilmişlerdir. Bunlara ek olarak Antoninler dönemine tarihlenen bir pseudo otonom²⁸ sikkeyi de bu gruba dahil edebiliriz. Hadrianus, Commodus ve Iulia Mamaea adına darp edilen sikkelerin arka yüzlerinde aynı konu betimlenirken (Fig. 1), Faustina adına darp edilen sikkenin arka yüzünde farklı bir konu betimlenmiştir (Fig. 2) (bkz. dn. 24-27). Dolayısıyla, bu iki farklı sahne, Sillyon kentinin kuruluş efsanesinin iki farklı anlatımına ya da aynı efsanenin farklı enstantanelerine işaret ediyor olmalıdır. Antoninler Dönemi örneğinde ise, diğerlerinden farklı olarak her iki yüzünde, birbiriyle bağlantılı ancak farklı konular betimlenmiştir (Fig. 4). Bu arada, Sillyon'un Faustina adına darp edilen sikkelerinin arka yüz tipinin, Aspendos'un III. Gordianus

(MS 238-244) adına darp edilen iki sikkesiyle (Fig. 3) aynı arka yüz tipini taşıdığını belirtmekte yarar vardır²⁹.

Sözü edilen ilk sahneyi taşıyan sikkelerin (Hadrianus, Commodus ve Iulia Mamaea sikkeleri) arka yüzündeki, çıplak olduğu halde ayakta duran, elinde mızrak taşıyan erkek figürünün bir kahramanı tasvir ettiği gayet açıktır. Sahne, büyük bir olasılıkla, bir bütünlüğü olan coğrafi bir alanı betimlemektedir: Sahnenin solunda bir kaya formasyonunu andıran bir kütle (SNG France 3, 994'te bu kütle daha düz bir biçimde gösterilmiş ve bir sunağı andırıyor) ve onun dibinden ya da arkasından sürgün vermiş bir bitki/ağaç görülmekte; bunun tam karşısında, yani sahnenin sağında ise kahraman, gövdesi cepheden gösterildiği halde elinde mızrağıyla o yöne doğru bakmakta; ve bu ikisinin arasında da aslan-boğa mücadelesi yer almaktadır. Bu pastoral sahne, açıkça bir zamanlar belli bir noktada cereyan eden efsanevi bir olayı, yani Sillyon kentinin kuruluş efsanesinin tasvirini gözler önüne sermektedir. Sikkenin üzerinde kent etnikonu haricinde herhangi bir lejant bulunmaması sahnedeki kahramanın kim olduğu sorusunu yanıtsız bırakmaktadır (bu konuya aşağıda ayrıntılarıyla değinilecektir). Sahnenin solunda yer alan ve bir kayayı andıran kütle Sillyon'un üzerinde kurulduğu yüksek kayalığı; kayalığın yanından sürgün vermiş bitki ise buradaki toprağın verimli oluşu ve daha da önemlisi burada hayat kaynağı bir pınarın varlığına işaret ediyor olmalıdır (Fig. 1)³⁰.

Yukarıda sözü edilen ve hem Sillyon (Faustina sikkesi) hem de Aspendos (III. Gordianus sikkesi) kenti sikkelerinin arka yüzlerinde görülen ikinci sahne yine kuruluş efsanesi ile bağlantılı ancak ilkinden çok daha farklı bir konuya işaret etmektedir. Weiss bu sahnede yer alan figürlerin yanlış biçimde Erystheus (ortada) ve Herakles (solda) olarak tanımlandığını; ilkinin bir dağ üzerinde oturamayacağını ve bunun bir dağ tanrı belki Zeus olabileceğini ve ikincisinin de Herakles'in atribülerini taşıdığına şüpheli olduğunu; ölü boğanın kuruluş efsanesini vurguladığı ve bu nedenle buradaki sahnenin kurucu kahramanlar Polypoites ile Leonteus'un Dağ Tanrı'ya boğa kurban ettikleri ya da boğa ile yapılan bir kehanetin şahidi oldukları bir olayı tasvir ediyor olabileceğini; ve sahnenin sol üst köşesindeki teşhisi yapılamayan figürün (aslan protomu veya kuş?) kuruluş ya da kehanet ile ilgili olabileceğini belirtmektedir (Fig. 2 ve 3)³¹.

Aspendos'un kurucu kahramanları arasında isimleri zikredilen Polypoites ve

²² Peirithos ile Hippodameia'nın oğlu; Ilias Destanı'nda Leonteus ile birlikte Tessalialıların önderi ve tahta atın içindeki savaşçılardan birisidir (Homeros, Ilias, II. 738-744; Erhat 1993: 251; Grimal 2012: 655)

²³ Mitosun başka bir versiyonu ise, Leonteus'un tahta atın içerisinde Troia'ya girmesinin ardından Hektor tarafından öldürüldüğünü belirtmektedir (Pekman 1970: 54 dn. 265).

²⁴ Öy. Hadrianus büstü sağa dönük, defne çelenkli, giyimli; [...]A[...] Ay. Kahraman ayakta, cepheden, baş sola dönük; yarı çıplak; sol elinde mızrak tutuyor; solda ayaklarının önünde, boğaya saldıran aslan; solda sunak/kaya(?), arkasında bitki/ağaç; XI-Λ-Λ-ΨΕΩ[N] (Antalya Müzesi, Inv. No. 20202).

²⁵ Öy. Faustina büstü sağa dönük, giyimli; ΧΕΒΑΧΤΗ-ΦΑΨΤΙΝΑ Ay. Herakles sola dönük, sağ elinde aslan postu ve mızrak tutuyor; ortada kaya üzerinde sola dönük oturan Erystheus, sol elinde mızrak tutuyor; en solda ayakta çıplak figür, sağa dönük; altta yatan ölü boğa; Herakles sağ ayağıyla boğanın başına basıyor; solda üstte figür?; XI-Λ-Λ-ΨΕΩ[N] Ref. SNG PFPs. Pamphylie, 921.

²⁶ Öy. Commodus büstü sağa dönük, defne çelenkli; [...]KAIXΛΑÇ-KOMMOΔOX Ay. Kahraman ayakta, cepheden, baş sola dönük; yarı çıplak; sol elinde mızrak tutuyor; solda ayaklarının önünde, boğaya saldıran aslan; solda sunak/kaya(?), arkasında bitki; XIΛΛ-[Ψ]ΕΩ[N] Ref. Hetch 60, 61.

²⁷ Öy. Iulia Mamaea büstü sağa dönük; [...]AMA-MEA[...] Ay. Kahraman ayakta, cepheden, baş sola dönük; yarı çıplak; sol elinde mızrak tutuyor; solda ayaklarının önünde, boğaya saldıran aslan; solda sunak/kaya(?), arkasında bitki; XIΛ-Λ-Ψ-ΕΩ[N] Ref. SNG France 3, 994.

²⁸ Öy. Kahraman sola dönük; elindeki mızrakla kendisine doğru gelen yaban domuzuna saldırıyor. Ay. Boğaya saldıran aslan sola dönük; üstte hilal ve yıldız; kesimde, XIΛΛΨΕΩ[N] Ref. RPC Online. Vol. 4, no. 5729.

²⁹ SNG Aulock, 4595; SNG France 3, 187. SNG France 3, sikkenin arka yüzünde en solda duran figürün, kesin olmamakla birlikte, Iolaos olabileceği önerisinde bulunulmuştur. Diğer iki figürün tanımlaması da yine Faustina örneğinde olduğu gibi yapılmıştır (bkz. dn. 25).

³⁰ Sillyon'un güneyinde, tepe düzlüğünün yarı seviyesinde bir su kaynağı bulunmaktadır. Kaynağın üzerinde ve çevresinde, birbirine dar bir tünelle bağlı olan ve suyu toplamak amaçlı bir yapı grubunun olduğu tespit edilmiştir, Lanckoronski 2005: 74-5.

³¹ Weiss 1997: 774. Sözü edilen sikkelerin tanımları için bkz. dn. 32, 36. Sahneyi daha dikkatli incelersek, sikkelerin kondisyonları çok iyi olmasa da, sahnenin sağında duran figürün elinde mızrak tuttuğunu, ki Herakles çoğu zaman güz ve bazen de yay tutmaktadır, ve kahramanın sağ bacağı üzerinden sarkan elbisenin (khlamys) aslan postu olmadığı görülmektedir.

Leonteus'un kentin sikkelerinde kullanılmış olması çok normaldir. Ancak, Sillyon için böyle bir tanımlama yapmak yazılı veriler olmaksızın muhtemel görünmemektedir. Fakat buna rağmen, komşu iki kentin, farklı dönemlerde de olsa, sikkelerinde aynı kuruluş efsanesinin betimlendiği arka yüz tipini kullanması, bunların kuruluş efsaneleri bakımından ortak bir geçmişe ve kurucu kahramanlara sahip olduklarını göstermektedir.³² Zaten, Pamphylia'da bu iki kahraman her zaman karşımıza çıkmaktadır.

Son örneğimiz olan Sillyon'un Antoninler Dönemi pseudo otonom sikkesinin her iki yüzünde betimlenen sahneler olasılıkla kentin kurucu kahramanı ve muhtemelen de yukarıda incelenen ilk sahnedeki anlatımla bağlantılı kuruluş efsanesiyle alakalıdır. Ayrıca burada karşımıza çıkan kahraman yukarıda bahsi edilen diğer ikisinin yanında bir üçüncüsüne ve de olasılıkla diğerlerinden daha önemli bir şahsa işaret etmektedir. Ön yüzde yaban domuzuna mızrağını saplayan kahraman olasılıkla kehaneti gerçekleştiren ktistes yani kentin kurucusu kahramanıdır. Arka yüzde, yukarıda incelenen ilk sahnede de yer verilen aslan-boğa mücadelesi görülmekte fakat burada ana sahneyi oluşturmaktadır. Sahnenin üst kısmında ise yukarıya dönük biçimde duran bir hilal ve içinde yıldız motifi yer almaktadır (Fig. 4). Bu sikkenin ön ve arka yüz betimleri, komşu kent Aspendos'un MÖ 420-360 yıllarına tarihlenen gümüş yarım stater/sigloslarının ön ve arka yüz betimlerini anımsatmaktadır: Bunların ön yüzünde, kahraman at üzerinde ve elinde mızrağını fırlatmak üzereyken, arka yüzünde de yaban domuzu betimi yer almaktadır (SNG Aul. Pamphylien, 4487-4499; SNG France 3, 15-25; Tekin 1991: 27). Aspendos'un bu sikkelerinin ön yüzündeki atlı kahraman, kentin kurucu kahramanlarından birisi olan Mopsos ve arka yüzdeki yaban domuzu betimi, "Aphrodite Kastnietis'e dua ederek ava çıkan Mopsos'un av sırasında ilk hayvanı tanrıçaya kurban edeceğini söylemesi ve akabinde bir yaban domuzunu avlayarak sözünü tuttuğu" efsanesine dayanılarak "Mopsos'un yaban domuzu avı" olarak tanımlanmıştır (Robert 1960: 177-178; Tekin 1991: 27-28.). Bu av sahnesi yorumu, 1957 yılında bulunan Podalia Definesi'ndeki bir örneğin arka yüzündeki domuzun göğsüne saplanmış bir mızrak ve buradan damlayan kan tasviriyle kesinlik kazanmıştır, ki bu sikkelerin ön ve arka yüz betimleri, başka bir örneği bilinmeyen bir tarzda birbirinin devamı ya da tek bir sahnenin parçaları olarak karşımıza çıkmaktadır (Olçay – Mørkholm 1971: 16, no. 491, 21, Lev. 9 no. 491; Tekin 1991: 27-28 (Res. 9); SNG Aul. Pamphylien, 4489). Bu bağlamda, sözünü ettiğimiz pseudo otonom Sillyon sikkesinin ön yüzündeki yaban domuzu avlayan kahraman ile Aspendos sikkesinde betimlenen kahraman arasındaki paralellik, konuların işleniş biçimi farklı olsa da, gayet açıktır. Zaten, Perge ve Aspendos kentlerinin kurucusu olan Mopsos'un, bu iki kentin arasında yer alan Sillyon'un da kurucusu olması şaşırtıcı değildir. Dolayısıyla, Sillyon sikkesi üzerindeki kahraman da Mopsos olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

³² SNG PfpS. Pamphylien, 921'de verilen açıklamada Sillyon ve Aspendos kentleri arasındaki bu ortak sikke tipi kullanımına işaret edilmiştir.

Değerlendirme

Burada ayrıntılarıyla ele alınan Hadrianus, Faustina, Commodus ve Iulia Mamaea adına darp edilen Sillyon sikkelerinin arka yüzlerinde ve Antoninler Dönemi pseudo otonom sikkenin her iki yüzünde, kentin kuruluş efsanesine işaret eden ve birbiriyle bağlantılı olaylar ve kahramanlar tasvir edildiğine şüphe yoktur. Ancak, kentin kuruluş efsanesine ve kahramanlarına ilişkin antik dönem edebi kaynaklarının suskunluğu, sadece "MOYOT" (=Mopsos'un) yazısının yer aldığı bir kaide ve numismatik belgelerin ışığında bu efsane-nin içeriği ve kahramanların kim olduklarıyla ilgili kesin yargılara varmak şimdilik imkansızdır. Buna rağmen bazı varsayımlarda bulunmak mümkündür. Kentin kuruluş efsanesini konu edinen sikkelere baktığımızda, bu efsane-nin iki farklı anlatımı ya da iki aşaması olduğunu; bununla birlikte, Sillyon ve Aspendos kentlerinin ortak bir kuruluş efsanesi ve ortak kurucu kahramanlara sahip olduğunu görmekteyiz.

İlk anlatım tek bir kurucu kahraman etrafında gelişen olayları ele almaktadır: Hadrianus, Commodus, Iulia Domna dönemi sikkelerinin arka yüzünde karşımıza çıkan bu sahnede mızraklı kahraman, aslan-boğa mücadelesi ile olayın vuku bulduğu mekan (Fig. 1); bu anlatımla bağlantılı olduğuna şüphe olmayan Antoninler Dönemi sikkesinin ön ve arka yüzlerinde sırasıyla mızrağını yaban domuzuna saplayan kahraman ve aslan-boğa mücadelesi (Fig. 4) betimlenmiştir. Bu sahnelerdeki kahraman, özellikle Antoninler Dönemi sikkesi göz önüne alındığında, Aspendos'un Klasik Dönem siglosları üzerindeki atı üzerinde mızraklı kahraman yani Mopsos ile özdeş görünmektedir. İkinci anlatım ilkinden farklı olarak olasılıkla başka iki kahraman etrafında gelişen olayları ele almaktadır: Faustina dönemi sikkesinin arka yüzünde karşımıza çıkan bu sahnede olasılıkla bir Dağ Tanrı'ya boğa kurban eden ya da gerçekleşen bir kehanete şahit olan iki kahraman betimlenmiştir (Fig. 2 ve 3). Burada konu edilen sahnenin Aspendos sikkelerinde de görülmesi, iki kentin kuruluş efsanesi ve kahramanlarının ortak olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla, Aspendos ile Perge kentlerinin kurucu kahramanları arasında yer alan Polypoites ile Leonteus'un Sillyon'un da kurucu kahramanları oldukları düşünülebilir.

Öte yandan, belki de bu iki farklı anlatım bize Sillyon'un kuruluş efsanesinin iki aşamasını tasvir etmektedir: İlki olasılıkla kurucu kahramanların Dağ Tanrı'ya kurban sunmaları ve kehaneti öğrenmeleri (Fig. 2), ikincisi de kehanetin gerçekleşerek kentin kuruluşunun tamamlanması (Fig. 1). Burada, Antoninler Dönemi sikkesinin ön ve arka yüzünde işlenen konunun da yine ikinci aşamanın farklı bir anlatımına işaret ettiğini söyleyebiliriz. Ancak, bu varsayım doğruysa, iki sahnedeki kahramanlardan birinin mantıken ortak, yani tek başına betimlenen kahramanın Polypoites veya Leonteus ikilisinden birisi olması gerekir. Bu durumda kehanet ve kurban sırasında iki kahraman varken neden kent kuruluşunu tasvir ettiği düşünülen sahnede sadece bir kahraman gösterilmiş sorusu aklımıza gelmektedir. Belki de Sillyon kentinin iki farklı kuruluş efsanesinin bulunmaktadır: İlki Polypoites ve Leonteus'un rol aldığı ve komşu Aspendos kentiyile ortak bir efsaneye işaret

etmekteyken, ikincisi de yine Aspendos'un kurucu kahramanları arasında yer alan Mopsos ile alakalı olmalıdır.

Sonuç olarak görülüyor ki, Polypoites ve Leonteus iki komşu kent olan Aspendos ve Silyon'un ortak kurucu kahramanları olmalı ve buna olasılıkla Mopsos da dahil edilmelidir, ki tüm bu kahramanlar adı geçen kentlerle birlikte Perge'nin de kurucu kahramanları arasındadır. Dolayısıyla, köklerini ortak bir Hellen soyuna dayandıran bu üç kentten Aspendos ve Silyon bu soydaşlığı, kuruluş efsanelerinin de ortak/aynı oluşuyla daha ileri bir seviyeye taşımış görünmektedir. Faustina adına darp edilen Silyon ve III. Gordianus adına darp edilen Aspendos sikkelerin arka yüzlerinde kullanılan ve kuruluş efsanesine işaret eden tip, belki de iki kentin imparatorların ihsanını kazanmak adına giriştikleri rekabet sonucu birbirlerini taklit etmiş olabileceklerini de akla getirmektedir (elimizdeki örneklerle göre Aspendos kenti Silyon sikkesinde görülen tipi kopyalamış görünmektedir). MÖ 3. binyıla kadar geriye giden bir yerleşim tarihine sahne olan Pamphylia'da Aspendos, Perge ve Silyon kentlerinin kurucu atalarını ve soylarını Hellen kahramanlarına dayandırmaları ve bu nedenle anlatıla gelen kuruluş efsaneleri, Hellen kültürü hayranı olan Roma İmparatoru Hadrianus'un önyak olmasıyla tesis edilen Panhellen Birliği ile ortak tarih ve kültür temeline dayanan bir bütünlük oluşturma ülküsü çerçevesinde imparator(lar)a hoş görünmek, gözlerine girmek ve bu sayede ayrıcalık ve saygınlık kazanmak güdüsüyle, kimi efsanelerin de yardımıyla kurgulanmış olmalıdır. Başka bir şekilde ifade edilecek olunursa, yazının başında da değinildiği gibi, bu tür kuruluş efsanelerinin, sözü edilen bu kentlerle birlikte diğer Anadolu kentlerinin birbirlerine karşı ayrıcalıklı bir konum ve imparatorun ihsanını elde edebilmek için başvurdukları sosyo-ekonomik bir propaganda aracı niteliğinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla burada mercek altına alınan sikkeler, Antoninler Dönemi'nde Silyon'un Panhellen Birliği'ne katılma girişimleri veya birliğe kabulü çerçevesinde kullanılan birer araç olarak da düşünülebilir.

MÖ 14. yüzyılda batı Anadolu'da yaşadığı ve etkinlik alanı doğu Akdeniz kıyılarına kadar ulaştığı düşünülen önemli bir karakter, yani Mopsos, etrafında gelişen ve yüzyıllarca hatta bin yıllarca unutulmadan fakat zamanla ve coğrafyayla birlikte değişikliğe uğrayan efsaneler sarmalının, ona saygı duyan halklar için 1500 yıl sonra bile hatırlanabiliyor ve artık çok başka bir mecrada kendini gösterebiliyor olması, kökeni Hellen veya Anadolu, kimliği gerçek veya efsane olsun bu ismin bahsi edilen bölge halkları için ne denli önemli olduğunu göstermesi açısından oldukça da ayrıca önemlidir.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

- Dion. Per.
Dionysios Periegetes, *Graece et Latine cum vetustis commentariis et interpretationibus*, G. Bernhardt (ed.), 1828.
- Eustath. *Ad Hom.*
Eustathius, *Commentarii Homeri ad Iliadem pertinentes ad fidem Codicis Laurentiani Editi. Vol. 1-4*, M. Van der Valk (ed.), Brill, Leiden, 1971, 1976, 1979, 1987.
- Homerus, *Ilias*
Homerus, *İlyada*, A. Erhat (çev.), İstanbul, 1993.
- Mela, *De Chor.*
Pompeius Mela, *De Chorographia, Pompeius Mela's Description of the World*, F. E. Romer ve A. Arbor (English trans.), 1998.
- Paus.
Pausanias, *Description of Greece*, W. H. S: Jones (ed.) (Loeb) (1964).
- Plin. *Nat. Hist.*
Plinius, *Naturalis Historia, vol. II*, H. R. Rackham (ed.) (Loeb) (1947).
- Strab.
Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographica: XII-XIII-XIV)*, A. Pekman (çev.) (1993³).

Modern Kaynaklar

- Abbasoğlu, H. 2007
"Par-ha-a'dan Perge'ye", M. Alparslan – M.Doğan-Alparslan – H.Peker (eds.), *Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan*, İstanbul: 21-25.
- Astour, M. C. 1967
Hellenosemitica: An Ethnic and Cultural Study in West Semitic Impact on Mycenaean Greece, Leiden.
- Baldriga, R. 1994
"Mopso tra Oriente e Grecia. Storia di un personaggio di frontiere", *QUCC* 46. 1: 35-71.
- Balkan-Atlı, N. 2003
"A Short Report on Flint and Obsidian Finds", H. Abbasoğlu – W. Martini (eds.), *Die Akropolis von Perge Band I*, Mainz: 79-81.
- Barnett, R. D. 1953
"Mopsos", *JHS* 73: 140-143.
- Bean, G. E. 1991
Kleinasien 2. Die türkische Südküste von Antalya bis Alanya, Stuttgart.
- Bossert, H. Th. 1948
"Die Phönizisch-hethitischen Bilinguen vom Karatepe", *Oriens* I/2: 163-192.
- Bossert, H. Th. 1949
"Die Phönizisch-hethitischen Bilinguen vom Karatepe", *Oriens* II/1: 72-120.

- Bossert, H. Th. 1950
“Die Phönizisch-hethitischen Bilinguen vom Karatepe”, *ArOr* XVIII/3: 10-42.
- Bossert, H. Th. 1951
“Die Phönizisch-hethitischen Bilinguen vom Karatepe”, *Anadolu Araştırmaları* I/3: 264-295.
- Bossert, H. Th. 1952
“Die Phönizisch-hethitischen Bilinguen vom Karatepe”, *Anadolu Araştırmaları* II/2: 167-188.
- Bossert, H. Th. 1953
“Die Phönizisch-hethitischen Bilinguen vom Karatepe”, *Anadolu Araştırmaları* II/3: 293-339.
- Bossert, H. Th. 1956
“Die Phönizisch-hethitischen Bilinguen vom Karatepe”, *Gedenkschrift Paul Kretschmer I*: 40-51.
- Bossert, H. Th. – U. B. Alkım – H. Çambel – N. Ongunsu – İ. Süzen 1950
Karatepe Kazıları. (Birinci Ön-Rapor), Türk Tarih Kurumu Yayınları V. Seri, no. 9.
- Bremmer, J. N. 2008
Greek Religion and Culture, the Bible and the Ancient Near East, Jerusalem Studies in Comparative Religion 8, Leiden.
- Bremmer, J. N. – S. Fischer 2000
“Mopsos”, *DNP* 8: 390-1.
- Bryce, T. R. 2006
Kingdom of Hittites, Oxford.
- Çambel, H. 1999
Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions II. Karatepe-Aslantaş, Berlin/New York.
- Demir, M. 2014
Lidyalılar. Mythos'tan Logos'a, Ankara.
- Erhat, A. 1993
Mitoloji Sözlüğü, İstanbul.
- Finkelberg, M. 2005
Greeks and Pre-Greeks: Aegean Prehistory and Greek Heroic Tradition, Cambridge.
- Follet, S. 1976
Athènes au IIe et IIIe siècle. Études chronologiques et prosopographiques, Paris.
- Goetze, A. 1928
“Madduvattaš”, Hettitische Texte Heft III, *MVAEG* 32/1.
- Grainer, D. J. 2009
The Cities of Pamphylia, Oxford.
- Grimal, P. 2012
Mitoloji Sözlüğü. Yunan ve Roma, İstanbul.
- Gür, B. 2013
“Mopsos Mitosu ve Anadolu'daki Arkeolojik Buluntular”, *History Studies* 5.1: 181-197.
- Hanfmann, G. M. A. 1958
“Lydiaka”, *HSCP* 63: 65-88.
- Hawkins, J. D. 2000
Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscription I.1-3, Berlin/New York.
- Hereward, D. 1958
“Inscriptions from Pamphylia and Isauria”, *JHS* 78: 57-77.
- Hervás, R. G. 2013
“II Panhellenion e i suoi membri: un riesame della documentazione epigrafica relativa alla composizione della lega”, *Mediterraneo Antico* XVI. I: 101-122.
- Işık, F. 1996
“Pamphylia ve Anadolu Gerçeği”, *Adalya* 1: 23-44.
- Işık, F. 2008
“Mopsos Mitosu ve Bilimsel Gerçekler Perge ve Karatepe'nin Kuruluşu Üzerine”, İ. Delemen – S. Çokay-Kepçe – A. Özdizbay (eds.), *Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı EUERGETES Cilt I*, İstanbul: 571-585.
- Jones, C. P. 1996
“The Panhellenion”, *Chiron* 26: 29-56.
- Kern, O. 1900
Inchriften von Magnesia am Maeander, Berlin.
- Kranz, P. 1990
“Zeugnisse hadrianischer Religionspolitik im Osten”, C. Börker – M. Donderer (eds.), *Das Antike Rom und der Osten, Festschrift für Klaus Parlasca zum 65. Geburtstag*, 1990: 125-141.
- Kruse, G. 1935
“Mopsos”, *RE* XVI: 241-243.
- Küpper, M. 1996
“Silyon. Research Work 1995”, *XIV. AST* II: 451-462.
- Lanckoronski, K. G. von 2005
Pamphylia ve Pisidia Şehirleri. I. Cilt: Pamphylia, Antalya.
- López-Ruiz, C. 2009
“Mopsos and Cultural Exchange between Greeks and Locals in Cilicia”, U. Dill – Ch. Walde (eds.), *Antiken Mythen: Medien, Transformationen und Konstruktionen*, Berlin: 487-501.
- Mansel, A. M. 1956a
“1953 Antalya Bölgesi (Pamphylia) Kazılarına Dair Rapor”, *TAD* 6/1: 5-10.
- Mansel, A. M. 1956b
“1954 Side ve Perge Kazıları”, *Belleten* 20, 1956: 334.
- Mansel, A. M. 1956c
“Bericht über Ausgrabungen und Untersuchungen in Pamphylien in den Jahren 1946-1955”, *AA* 71: 34-120.
- Mansel, A. M. 1958
“1946-1955 Yıllarında Pamphylia'da yapılan Kazılar ve Araştırmalar”, *Belleten* XXII 86: 211-240.
- Martini, W. 2003
“Historische Schlußfolgerungen”, H. Abbasoğlu – W. Martini (eds.), *Die Akropolis von Perge Band I*, Mainz: 179-186.
- Nasrallah, L. 2008
“The Acts of the Apostles, Greek Cities, and Hadrian's Panhellenion”, *JBL* 127: 533-566.

Nollé, J. 2001

Die Abwehr der wilden Schweine. Schwarzwildjagden im antiken Lykien, München.

Oettinger, N. 2008

“The Seer Mopsos (Muxsa) as a Historical Figure”, B. J. Collins – M. R. Bachvarova – I. Rutherford (eds.) *Anatolian Interfaces: Hittites, Greeks and Their Neighbours: Proceedings of an International Conference on Cross-Cultural Interaction, September 17-19, 2004*, Oxford: 63-66.

Olçay, N. – O. Mørkholm 1971

“The Coin Hoard from Podalia”, *NC XI*: 1-29.

Oliver, J. H. 1970

Marcus Aurelius: Aspects of Civic and Cultural Policy in the East, Hesperia Supplement XIII, Princeton.

Oreshko, R. 2013

“The Achaean Hides, Caged in Yonder Beams, The Value of Hieroglyphic Luwian Sign 429 Reconsidered and a New Light on the Cilician Ahhiyawa”, *Kadmos* 52: 19-33.

Otten, H. 1988

Die Bronzetafel aus Boğazköy. Ein Staatsvertrag Tuthalijas IV.

Özdizbay, A. 2012

Özdizbay, *Perge'nin M.S. 1.-2. Yüzyıllarındaki Gelişimi*, Antalya.

Paribelli, P. – Romanelli, P. 1914

“Studi e ricerche archeologiche nell'Anatolia meridionale”, *Mon.Ant* 23: 5-276.

Pekman, A. 1956

“1953 senesi Perge kazısında bulunan ktistes kitabeleri hakkında”, *V. Türk Tarih Kongresi Tebliğler*, Ankara, 12-17 Nisan 1956: 38-45.

Pekman, A. 1970

Eskiçağda Bazı Anadolu Şehirlerinin Tanrı ve Kahraman Ktistesleri, İstanbul.

Pekman, A. 1989

Son Kazı ve Araştırmaların Işığında Perge Tarihi, Ankara.

Robert, L. 1960

“Monnaies et dininité d'Aspendos”, *Hellenica* 11-12: 177-188.

Romeo, I. 2002a

“The Panhellenion and ethnic in Hadrianic Greece”, *CIPh* 97.1: 21-40.

Romeo, I. 2002b

“Das Panhellenion”, *Die griechische Klassik. Idee oder Wirklichkeit*, Mainz: 675-681.

RPC Online

<http://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/5729/>

Simon, E. 1992

“Mopsos I-II”, *LIMC* V.1: 650-654.

SNG France 3

Sylloge Nummorum Graecorum. France 3. Cabinet des Médailles. Pamphylie, Pisidie, Lycaonie, Galatie, Paris.

SNG Pfp. Pamphylie

Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Pfälzer Privatsammlungen. 4. Band. Pamphylie. Nr. 1-960, München.

SNG Aulock

Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung v. Aulock. Pamphylie. 11. Heft. Nr. 4477-4893, Berlin.

Spawforth, A. J. – Walker, S. 1985

“The World of the Panhellenion I”, *JRS* 75: 78-104.

Starke, F. 1999

“Kleinasien III C”, *DNP* 6: 527-533.

Şahin, S. 1996

“Perge Kentinin Kurucuları ve Plancia Magna”, *Adalya* I: 45-52.

Şahin, S. 1999

Die Inschriften von Perge I, IK 54.

Takmer, B. – N. Gökalp 2005

“Inscriptions from the Sanctuary of MHTHP ΘΕΩΝ ΟΥΓΕΓΕΙΝΟΣ at Zindan Mağarası I”, *Gephyra* 2: 103-113.

Tekin, O. 1991

Aspendos Sikkeleri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.

Tekoğlu, R. 1999-2000

“Eski Pamphylia Halkları ve Dilleri”, *Adalya* IV: 49-58.

Tekoğlu, R. – Lemaire, A. 2000

“La bilingue royale louvito-phénicienne de Çineköy”, *CRAI* juillet-octobre: 961-1007.

Umurtak, G. 2003

“A Short Report on a Group of Prehistoric Pottery”, H. Abbasoğlu – W. Martini (eds.), *Die Akropolis von Perge Band I*: 81-85.

Ünal, A. 2006

“Hitit İmparatorluğu'nun Yıkılışından Bizans Dönemi'nin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi”, *ÇÜSBED* 15.3: 67-102.

Weber, W. 1907

Untersuchungen zur Geschichte Hadrians, Leipzig.

Weiss, P. 1984

“Lebendiger Mythos, Götterheroen und städtische Gründungstraditionen in griechisch-römischen Osten”, *WUrbJb* 10: 179-208.

Weiss, P. 1997

“Leontheus”, *LIMC* VIII.1: 773-774.

Willers, D. 1990

Hadrians panhellenisches Programm, Archäologische Beiträge zur Neugestaltung Athens durch Hadrian, Basel 1990 (Antike Kunst, Beiheft 16).